

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Matthaei Tympii Aureum Specvlvm Principvm,
Consiliariorvm Iudicvm, Consvlvm, Senatorvm, Et Aliorvm
Magistratvum Cvm Ecclesiasticorum tum Politicorum
omnium**

Tympe, Matthäus

Coloniae Agrippinae, 1617

53 Pœnas prudenter irrogare & seueritatem cum modo adhibere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52641)

SIGNVM LIII.

*Seueritatē
cum modo
adhibere,
neque in se-
nitiam de-
bere.*

POENAS PRVDENTER IRROGARE,
vt nec nimis seuerè exerceantur supplicia,
nec inconsiderata, & intempestiua
adhibeatur lenitas.

DICTUM fuit Draconis Atheniensium Legisla-
toris, Leges non atramento, sed sanguine
scriptas esse: propterea quòd iniquissimè omni-
bus peccatis capitis poenam constitueret. (Plat. in
Solone.) Sic & Tenedia securis in prouerbio dicitur,
quòd Tenedi Rex omnes iniuriosos aequè securi
percutere iussit. Et L. Casij Prætoris Romæ Tribu-
nals reorum scopulus appellabatur, propter mi-
niam seueritatem. (Val. Max. lib. 3. cap. 7.) Plati-
nis autem Lex est: Delicta non poena æquali cor-
tia puniantur: ratio hominum in criminibus ha-
beatur. (lib. 9. de Leg.) Et Asyla fuerunt constitu-
ta ijs, qui homicidium commississent, vel calu-
quo, vel affectione animi. Athenis à Theseo, Roma
à Romulo. (Dionys. Halic. lib. 2.) In populo Israe-
lico, iussu Dei, (Leuit. 35. & Deut. 18.) Vult Provi-
dentia, ait Choniates, lib. 3. de rebus gestis Ioseph
Angeli, etiam in inimicissimorum supplicijs mo-
derationem adhiberi, & semper in conspectu el-
se potestatis lubricum, & imperij amissionem, ne
vt omnium rerum vicissitudo est, quem admo-
dum quisque tractarit ceteros, ita & ipse Diuino
iudicio ab alijs tractetur.

Non omnia crimina rigidè eodem modo pu-
nienda sunt. i. quia quærendæ sunt potius igno-
cendi causæ, quàm puniendi occasiones: & hoc
est

est proprium Iudicis & Magistratus considerati. (*Amintanus Marcellinus lib. 19.*) 2. parsimonia debet observari etiam vilissimi sanguinis. (*Seneca 1. de Clem.*) 3. in dubijs causis eam in partem inclinandum est, ut si peccandum omnino sit Magistrati, melius iudicetur iniuste reum absolueret, quam iniuste perdere: quod illud peccatum quidem sit, hoc verò impietas. Et exemplum observandum eorum, qui errantibus viam monstrant. Melius est enim eum, qui per agros viæ ignorantia aberrat, admonere, quam expellere. (*Arist. in Problem. sect. 29. Stob. serm. de Magist. Seneca 1. de Ira.*) Cautio adhibenda, ne quid aut durius, aut remissius constituatur, quam causa deposcit. (*Marcianus l. 11. §. de Pœn.*) 4. Sæva sit crudelitas, nisi se intra congruentes nocetium pœnas coëreat: (*Lactant. lib. 6. cap. 14*) prope est, ut libenter etiam qui citò; prope, ut iniquè puniat, qui nimis. (*Seneca 1. de Clem.*) Et utile hoc est Magistrati, misericordiæ potius, quam crudelitatis & tyrannidis rationem habere. (*Cic. 2. de Invent.*) Vide locum de Clementia. 5. Romani Magistratus suis securès fascibus alligatas prætulerunt, ut ostenderent leuiter delinquentes virgis, grauius peccantes, & omnem sanationem auersantes, securibus & capite puniendos esse. (*Plut. in Problem. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 5.*)

Pronior erit Magistratus in mitiorem pœnâ, & ad absoluendum, quam condemnandum, relictoque nimio rigore, in clementiam potius propendeat. Quia *Tiberius* omne crimen pro capite accipiebat, eius morte populus Romanus adeò insolenter exultabat, ut diæ as atque imprecationes in eum vulgò iactarent, essentq; etiam ciues, qui

Ggg

qui

qui palàm orarent Terram matrem Deosque Ma-
nes, ne mortuo sedem vllam, nisi inter impios
darent. *Sueton. S. Gregorius, lib. 2. in Iob, cap. 8. ait:*
Miscenda est lenitas cum seueritate, faciendumque
quoddam ex vtraque temperamentum, vt neque
multa asperitate exulcerentur subditi, neque ni-
mia benignitate soluantur. Sit itaque amor, sed
non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit
zelus, sed non immoderatè fauens; sit pietas, sed
non plus quàm expediat, parcens. Quoniam *Ver-
gius Galba*, simulatque Imperium est adeptus fa-
cinorosorum hominũ sanguine manus sibi emen-
tauit, & parcior, quàm oportebat, donatiui sibi
militibus proferebat, haud multis post mensi-
bus, non in cubiculo, non noctu, non veneno, a-
lijsue insidijs petitus, sed in ipsa Vrbe, Imperij
capite, media luce, manifestis armis à suis mili-
tibus interfectus est. Si seueritas nimia efficit, vt
Imp. Galba à subditis, præduro alioqui Neronia
imperio assuetis, insidiarum struerentur; quanto ma-
gis par est eum Magistratum cauere summam se-
ueritatem, qui in alterius benigni ac clementis
locum surrogatur. Hinc *Tiberius Caesar*, qui Au-
gusto humanissimo Principi successit, etiam in
Principatus non pauca in Vrbe animaduertio-
nem postularent, tamen non audebat in popu-
lum, per tot annos molliter habitum, nimis esse
durus. *Tac. lib. 1. Hist.*

CAVSSAB lenitatis & mitigationis potest
esse possunt.

1. *A Etas. r. Iulius Caesar Ptolemaum Aegypti Re-
gem non eodem modo punire voluit, quoniam
Consiliarios, quod Rex esset puer, Consiliarios
nes. (Plut.) Contra reprehenduntur Spartani, qui
necia*

necem *Agide* intulerunt adhuc adolescenti. 2. *Leges* Ciuiles eodem loco pueros, quo furiosos habent: ideoque puniri grauius nolunt. (*lib. 48. Dig. tit. 8.*) & *Plato, lib. 9. de Leg. peccatis*, quæ committuntur in pueritia, pœnas præscribit mitiores, & non exiguam his esse veniam concedendam affirmat. 3. Adolescentes non tam sunt, quam fiunt mali ex aliorum instinctu & conuersatione: (*Plato 3. de Rep.*) maximè cum diuiter educati fuerint, & post gustare mel cœperint, atque versati fuerint cum ijs, qui varias voluptates excogitant. (*idem lib. 5. & 8. de Rep.*) 4. Horum natura ardens ac veluti ignea est, neque quiescere facile potest, ideoque malè sæpe agit. (*Plat. de sera Num. vindicta.*) 5. Sunt imperiti huius vitæ actionum, ideoque decipi facile possunt. (*Arist. 1. Ethic. cap. 1.*) 6. obnoxij sunt varijs animi perturbationibus, hisque studiosè inserviunt. (*Arist. 2. Rhet. cap. 12. 8. Ethic. cap. 13.*) 7. cupiditatibus plurimis redundant. (*Isocr. in Areop.*) 8. maxima iudicij & consilij imbecillitate laborant. (*Cic. 1. de Offic. & de senect. Arist. 1. Pol. cap. vlt.*) 9. Fieri plerumque solet, vt magna indoles magnis vitijs laboret, idemque planè hic accidat quod vitis recentibus, quæ quæta in dolio non probantur: & agris, qui quæ sunt fertiliores & feraciores, eò magis noxijs herbis infestantur. 10. Si prima in ætate grauius punirentur, impedirentur eorum actiones multæ præclaræ: videmus enim summos homines, & clarissimos ciues factos fuisse non paucos, cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent. (*Cic. pro Calio.*) Themistocles petulans & prodigus in prima ætate, vir post summus euasit. Neque id dissimulauit, sed dixit, e ferocissimis

sumis pullis optimos equos fieri, si re et informentur, atque educentur. (Plut.) Valerius Flaccus adolescens luxu perditus, post modestiae ac sanctitatis exemplum Romana in Rep. exiit. (Val. Max. lib. 6. cap. 9.) Q. Fabij Maximi adolentia admodum fuit infamis, senectus ornatissima ac speciosissima. (Liu. lib. 61.) Scipio Africanus admodum dissolutè primos adolescentiae nos exegit. (Val. ibid.)

II. Caussa *Ebrietas*. Nam 1. Pyrrhus Rex Epirorum, cum nonnulli adolescentes inter pocula malè de ipso locuti fuissent, & ab hoc exarmati, vnus respondisset: imò, nisi lagenula defecisset, occidissemus te: simplici confessione motus, eis ignouit. (Plut.) Pisistratus à Therappone inter pocula conuictio laceratus, ita vocem & animam ab ira cohibuit, vt abire volentem, familiarituitatione retineret, ferret etiam alia. (Val. Max. lib. 5. cap. 1.) 2. Imperatores Theodosius, Arcadius, & Honorius legem hanc tulerunt: Si quis modestiae nescius, & pudoris ignarus, temulentia turbulentus, temporum nostrorum obrectatione fuerit, eum poena nolumus subiugari, neque durum aliquid aut asperum volumus sustinere. (Cod. 9. t. 7.) Et Iureconsultus inquit: Si per vinum custodia amissa, tractandus is, qui deliquit, mitius est, & in deteriorem militiam dandus. (Dig. lib. 48. t. de Custodia.) Extat & Rescriptum Imp. Hadriani: Per vinum aut lasciniam lapsis capitalis poena est remittenda, & militiae irroganda mutatio. (lib. 19. Dig. t. 26.) 3. Ebrij cum peccant, non proposito, aut dolo malo peccant, sed impetu. (Dig. 48. tit. 19.) Ebrij, vt senes, sunt bis pueri: ergo lenius puniendi. (Plato 1. de Leg.) Sunt imbecilli

*Ebrij mitius
ri poena af-
ficiendi.*

ignorantibus, & propterea solum puniendi, quia
 minimum biberunt. (*Tiraj. de legum pœnis mitigã-*
lis.) Sibi interceptis, dijudicare nihil possunt,
 ideo ijs ignoscendum. (*Arist. in Probl. sect. 30. q. 1.*)
 Ideo pœna illis leuis est constituta in veteribus
 legibus Francorum: Si quis miles ebrius fuerit
 repertus, eiectus, quoad culpam agnoscat, aquam
 bibere cogatur. (*Beatus Rhenanus lib. 2. rerum*
Germ.)

III. Causa est *Ira*. Leuius, inquam, tractandi
 sunt, qui animi quadam commotione & iracun-
 dia peccarunt. 1. Hinc is, qui patris vlciscēdi caus-
 sa matrem necauit, non solum humana, sed Deæ
 etiam sapientissimæ sententia liberatus est. (*Cic.*
pro Milone.) Mulier, quæ virum & filium irata
 clam veneno interemit, quod illi filium suum, ex
 priore matrimonio natum, insidijs interemis-
 sent, accusata apud Dolobellam, missa Athenas
 est ad Areopagitas, qui cognita causâ, simul &
 accusatorem, & reum post ceterum annos ad se re-
 dire iusserunt, quod videretur, non licuisse mu-
 lieri per leges maritum & filium necare; nec etiã
 ream damnãda, eò quod commotione animi, & ira
 multa peccasset. (*Val. lib. 8. cap. 1. Gell. lib. 12. cap. 7.*)
 2. Est Regula Iuris: Quidquid in calore iracundiæ
 vel fit, vel dicitur, non prius ratum, quàm si per-
 seuerantia apparuerit iudiciũ animi fuisse. (*Dig.*
lib. 40. t. 17. & lib. 9. Cod. t. 9. ad legem Iuliam, de a-
dulterijs.) Tantum exilio mulctatus, qui incõsul-
 to dolore adulterum interemerit: eò quod nox &
 dolor iustus factum releuant. 3. Plato similem
 inuoluntario esse scribit eum, qui primo iræ im-
 petu, & repente aliquem interemit. (*3. de Leg.*) 4.
 4. vt dicitur, *furores breuis est*: furiosi autem mi-
 rarius

tius puniendi sunt: & animi commoti, nec se
hibere possunt, nec quo loco volunt. (Cic. *Tuscu-*
quæst. lib. 3) 5. Irati qui sunt, eodem modo irerunt
videntur, quo qui feбри laborât, calidi sunt: quod
animi illorum pulsu & tumore quodam disten-
duntur, vindictæque sunt cupidi. (Plur. in *Coro-*
lano.)

IV. Causa, est *Imperitia*. Nam 1. imperitia &
ruditate quadam qui peccant, non dolo malo,
non improbitate, non negligentia peccant; nisi
iterare idem voluerint. Vbi illud valet: Voluit
iteratum curatur tardius: frequenter qui pec-
cant, & lugent, veniam vix merentur. (Auguſt.
in *Soliloq.*) 2. nulla disciplina est, in qua non pec-
cando discatur. (Colum. *lib. 1.*) 3. profectus para
magna iudicanda, velle proficere. (Seneca *epist.*
7.) 4. Natura nihil perfectum illico producit.
(Cic. 2. *de Inuent.* & in *lib. de Clar. Orat.*) Nihil
in hac reperitur, quod se in vniuersum profun-
dat, & quod totum repente euolet. (Idem *de o-*
rat.) 5. Leges Ciuiles tyronibus ignoscunt. Est lex
de re militari: Tyronibus est parcendum. (Dig.
lib. 49. t. 15.)

V. Causa, *Error, Casus, Imprudentia*. 1. Cùm
Adrastus in venatione fortè aprû sectatus, *Croeli*
interfecisset filium, veniam à parente impetra-
uit, eò quòd per errorem hoc fecisset. (Herod.
lib. 1.) *Athenienses* delictis eiusmodi inuolunta-
rijs *Aras* constituerunt, ad quas, qui ita peccá-
runt, confugere possent. (Thucyd. *lib. 4.*) Et ex-
des errore atque casu factas in Palatio, non
Pago Martio dijudicârunt. (Aelian. *lib. 8. cap. 10.*)
2. Lex Diuina etiam mitius tales vult tractare.
Exod. 21. v. 12. *Qui percusseris hominem, volentem*
caedere.

cidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiarius, sed Deus illum tradidit in manus eius: constituat sibi locum, in quem fugere debeat. Constituitur hic locus, (Deut. 19. v. 2. Num. 35. v. 9. Ios. 20. v. 1.) ut tres ciuitates æqualis inter se spatij diuidantur in medio terræ Israëliticæ, & habeat in vicino, qui propter homicidium profugus est, quo possit euadere. In Iure (lib. 95. Dig. & lib. 48. t. 8. & 19.) lego hos casus: Si putator, ramum ex arbore deijciens in plateam, ubi nullum est iter, hominem interfecerit, non teneatur lege Cornelia de Sicarijs, eò quòd diuinare nõ potuit, an per eum locum aliquis transiturus sit. Si quis de alto se præcipitauerit, & super alium venerit, eumque occiderit, non teneatur lege Cornelia de Sicarijs: ut nec cum venator venando, telo in feram misso, hominem interficit. Spectanda enim cunctis in rebus voluntas est, & quæ consulto facta nõ sunt, fraudi esse non debent: (Arist. 3. Rhet. cap. 14.) & mihi videtur indignius, quàm eum, qui culpa caret, supplicio non carere; euentum, non animum spectari; pari affici poena flagitia, & aduersos casus. (Hermog. de Statibus, Cic. 2. de Inuent. Quintil. lib. 7. cap. 5.)

VI. Causa, Persona qualitas, dignitas, nobilitas, merita. 1. Scaurus repetundarum reus, & quidem perditus, & comploratus; tamen propter vetustissimam nobilitatem, & recentem memoriam patris absolutus est. (Val. Max. lib. 8. cap. 1.) Seuerus & Antoninus clarissimum quendam iuuenem sacrilegum in insulam deportarunt, cum aliàs sacrilegij poena sit ad bestias damnatio, aut suspendium. (lib. 48. Dig. t. 13.) 2. Ius Ciuile in delictis iubet personæ qualitatem considerare:

in peculatu, (*lib. 48. Dig. t. 13.*) & qui in ciuitate incendium faciunt data opera, si humiliorē sine loco nati, bestijs vult obijci: si in aliquo gradu, in insulam deportari. (*Dig. 43. t. 9.*) Si in vinculis est Nobilis detinendus, non ita strictē tenendus est, vt alij. (*lib. 48. Dig. t. 3.*) 3. Rationes idem docent. Nam 1. semper habenda ratio dignitatis est. (*Cod. 9. t. 2.*) 2. valere debet apud omnes clarorum hominum, & bene de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. (*Cic. pro Sextio.*) 3. Turpe est tantisper cuiusque curam agere, dum eius vita est, post verò nullam rationē habere. (*Demosth. epist. 3.*) 4. Tyrannidis oritur suspitio, cum multi nobiles, velut eminentiora papauerum capita, obtruncantur. (*Arist. 5. Pol. cap. 11.*) 5. Etiam matrici in aduersa valetudine mollius & clementius liberos, quàm seruos tractant. (*Plin lib. 8. epist. 1.*)

VII. Causa, est *Sexus*. Mitius puniendā obsequium infirmitatem foeminae, quàm viri. Nam 1. in Iure, cum læsæ Maiestatis crimē est commissum, filia eius, qui hoc commisit, mitius, quàm filij puniuntur. (*9. Cod. t. 3.*) Vide *lib. 48. Dig. t. 5. 4. 13. lib. 2. t. 13.*) 2. quia foeminae habent quidem consultandi facultatem, sed imbecillam; virtutem, sed languidam, & imperfectam. (*Arist. 1. Vol. cap. 8.*) Virgilius 1. *Aeneid.*

Nullum memorabile nomen

Femina in pœna est, nec habet victoria laudem.

Quondam omnibus Dionysia Tyranno exitium imprecantibus, anicula inuenta fuit, quæ quondam die pro incolumitate Regis vota conciperet. Rogata à Rege mulier, vnde tanta in ipsum beneuolentia? Quoniam, inquit, cum puella essem, & graui

grauem Tyrannum haberemus, optabamus mor-
tem illius. Eo interfecto, deterior arcem occu-
pauit; & huius exitium optabamus: successisti
enim superioribus etiam grauior. Quare vereor, ne
si tu pereas, succedat etiam deterior. Facetam
illam audaciam Tyrannus punire erubuit. *Val.
Max. lib. 6. cap. 2.* Liber hæc lepidissima conclu-
dere historia. *Thoma Moro* in Angliæ pro tribu-
nali sedente, crumenisecæ aliquot, & id genus
lures producti sunt, & accusati. Ibi Assessorum
Morus, vir grauis & senex, eos, qui reos illos accu-
sabant, grauius reprehendit, quod in custodien-
dis nummis & alijs suis rebus negligentes fuis-
sent, atque ita furto occasionem ipsi præbuis-
sent. Huius importunitate offensus Morus, Iudices
omnes dimisit: sequenti verò nocte vnum ex cleptis
ad se adduci iussit, & quid fieri vellet, com-
muniuit, impunitate, si id fecisset, promissa. Sequenti
die Morus iterum pro tribunali sedens, primùm
eum, quo cum ante egerat, produci iubet; multo-
rum furtorum accusatus, facilem, ait, sibi fore
exculpationem, modò vel ipse Iudex, vel Assessorum
quis secretò aures sibi præbere vellet: reuelat-
urum enim aliquid, quod ipsorum omnium in-
terficeret. Tum Morus vnum ex Assessoribus eli-
gendi potestatem fecit. Ille verò seni illi, hester-
no suo Aduocato rem omnem aperturum se di-
xit. Sic igitur cum illo seorsum abscedens, auri
poculo quid insurrat: interim verò marsupium
suum aperit, & inuentum aufert. Illo iam ad sub-
stratum reuerso, Morus hominem in carcere de-
tineri ait, qui fame pereat, & rogare, vti Assesso-
rum parua stipe subueniant. Singulis igitur manum
ad crumenam admoventibus, senex quoque ille

Ggg 5

marsu.

marfupium fuum quærit, eoq̄ue non inuento, vehementer commotus, rem indignam exclamat, crumenam ſibi eo ipſo in loco, vbi ius dicitur, eſſe ereptam. Tandem Morus rem omnem exponit, monens, ne poſthac tam acerbè reprehendat eos, quibus tale quid contingeret, neue furum, & crumenifecarum ſuſciperet patrocinium.

SIGNVM LIV.

QVÆDAM MALA TOLERARE,
ſeu in ijs conuiuere, cum iſdem ſubito prohibitis, ac punitis, ſuſtiora conſequentur.

VT in ſidibus Muſici instrumenti tendendis, ita in malis ciuitatis tollendis ſenſim accedetentim agere oportet. Illæ ſtrident, & rumpuntur, ſi intendas ſubito: hæc tumultuant, ſi collas repentind. Ferox, immanis, truculenta eſt natura humana, conſilio ſemper non regitur, iudicio non coërcetur. Hinc Magiſtratus interdum clauſis quaſi oculis, vident quædam mala, ne nimis perſpicaces, videant monſtra, non ſine ſepulchro & naufragio: quædam, inquam, mala permittenda cenſent, ne grauiora mala ſequantur; ita tamen permittunt, vt peccantes ſuum ſcelus non ferant. Tanta enim eſt inſtabilitas humana, tam facilis deſcentus auerſi, vt lapſu prohibito, in immanitatem ſceleris precipitantius cadat.